

Załącznik
do uchwały nr 69/2012
Zarządu PFRON
z dnia 17 maja 2012 r.

Kierunki działań oraz warunki brzegowe obowiązujące realizatorów pilotażowego programu „Aktywny Samorząd” w 2012 roku

1. Obszary programu, które będą realizowane w 2012 roku:
 - 1) obszar A – pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu,
 - 2) obszar B1 – pomoc w zakupie specjalistycznego sprzętu komputerowego wraz z oprogramowaniem,
 - 3) obszar B2 – pomoc w zakupie urządzeń lektorskich,
 - 4) obszar B3 – pomoc w zakupie urządzeń brajlowskich,
 - 5) obszar B4 – dofinansowanie szkoleń w zakresie obsługi nabytego w ramach programu sprzętu komputerowego i oprogramowania lub urządzeń lektorskich albo brajlowskich,
 - 6) obszar C – pomoc w zakupie wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym,
 - 7) obszar D – pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym,
 - 8) obszar E – pomoc w uzyskaniu prawa jazdy kategorii B,
 - 9) obszar F – pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej.
2. Termin przyjmowania w Oddziałach PFRON oświadczeń w sprawie przystąpienia samorządu powiatowego do realizacji programu od 2012 roku, upływa w dniu 31 maja 2012 roku. Termin zawarcia porozumienia pomiędzy PFRON a realizatorem programu w sprawie realizacji programu, upływa w dniu 6 czerwca 2012 roku.
3. Dopuszcza się możliwość podjęcia przez Pełnomocników Zarządu PFRON w Oddziałach decyzji o przywróceniu samorządowi powiatowemu terminu związanego z realizacją programu, określonego przez PFRON. Przekroczenie przez realizatora programu terminów określonych w ust. 2 może skutkować zmniejszeniem wysokości środków finansowych przekazanych przez PFRON na realizację programu.
4. Warunkiem przystąpienia samorządu powiatowego do realizacji programu jest nieposiadanie:
 - 1) wymagalnych zobowiązań wobec PFRON,
 - 2) zaległości w obowiązkowych wpłatach na PFRON,

- 3) wymagalnych zobowiązań wobec Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i urzędu skarbowego oraz wobec organów i instytucji wykonujących zadania z zakresu administracji publicznej,

przy czym ww. wymagania dotyczą jednostki organizacyjnej samorządu powiatowego składającej wystąpienie o przyznanie środków PFRON na realizację programu oraz jednostki organizacyjnej samorządu powiatowego, wskazanej w porozumieniu, odpowiedzialnej za realizację programu.

5. Z uczestnictwa w programie wyłączeni są wnioskodawcy oraz samorządy powiatowe, którzy po otrzymaniu dofinansowania ze środków PFRON na cele określone w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721, z późn. zm.), w tym również w ramach programów zatwierdzonych przez Radę Nadzorczą PFRON, naruszyli warunki umowy (między innymi poprzez nieterminowe lub nienależyte wykonywanie zobowiązań wynikających z umowy) i nie doprowadzili do usunięcia uchybień do dnia złożenia wniosku (w przypadku wnioskodawcy) lub wystąpienia (w przypadku samorządu powiatowego).
6. Maksymalna kwota dofinansowania ze środków PFRON w ramach poszczególnych obszarów programu wynosi, w przypadku:
 - 1) obszaru A – 5.000 zł,
 - 2) obszaru B1 – 5.000 zł,
 - 3) obszaru B2 – 5.000 zł,
 - 4) obszaru B3 – 12.000 zł,
 - 5) obszaru B4:
 - a) dla osoby głuchoniewidomej – 1.500 zł,
 - b) dla pozostałych adresatów obszaru – 1.000 zł,
 - 6) obszaru C – 7.000 zł, z możliwością zwiększenia kwoty dofinansowania do 14.000 zł w indywidualnych przypadkach, wyłącznie w przypadku, gdy:
 - a) zwiększenie tej kwoty umożliwi zakup wózka dopasowanego do indywidualnych potrzeb zdrowotnych osoby niepełnosprawnej, będącej adresatem programu,
 - b) celowość zwiększenia kwoty dofinansowania zostanie potwierdzona przez eksperta powołanego przez realizatora programu,
 - 7) obszaru D – 3.000 zł,
 - 8) obszaru E:
 - a) dla kosztów kursu i egzaminów – 1.500 zł,
 - b) dla pozostałych kosztów uzyskania prawa jazdy w przypadku kursu poza miejscowością zamieszkania wnioskodawcy (koszty związane

z zakwaterowaniem, wyżywieniem i dojazdem w okresie trwania kursu)
– 600 zł,

9) obszaru F – 200 zł miesięcznie, jednak nie więcej niż 2.200 zł w ciągu roku – za każde dziecko wnioskodawcy przebywające w żłobku lub przedszkolu.

7. Udział własny wnioskodawcy jest wymagany w ramach obszarów: A, B1, B2, B3, C, E i F. Wynosi w przypadku:

1) zakupu/montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu (obszar A) – 15% ceny brutto zakupu/usługi,

2) specjalistycznego sprzętu komputerowego i oprogramowania (obszar B1) – 10% ceny brutto zakupu,

3) urządzeń lektorskich (obszar B2) – 10% ceny brutto zakupu,

4) urządzeń brajlowskich (obszar B3) – 5% ceny brutto zakupu,

5) wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym (obszar C) – 10% ceny brutto zakupu,

6) kosztów uzyskania prawa jazdy kategorii B (obszar E) – 25% ceny brutto zakupu/usługi,

7) opłaty za pobyt dziecka osoby niepełnosprawnej w żłobku lub przedszkolu (obszar F) – 15% kosztów tej opłaty.

8. Środki stanowiące udział własny wnioskodawcy nie mogą pochodzić ze środków PFRON.

9. W sytuacji, gdy łączna wartość uzyskanego dofinansowania ze środków PFRON w ramach programu w danym roku przekracza kwotę 10.000 zł, zabezpieczeniem udzielonego dofinansowania jest weksel własny in blanco wystawiony przez wnioskodawcę i opatrzony klauzulą „bez protestu” wraz z deklaracją wekslową oraz awalem współmałżonka (o ile dotyczy). W przypadku, gdy wnioskodawca pozostaje w związku małżeńskim, współmałżonek wnioskodawcy oprócz złożonego podpisu na wekslu, podpisuje również deklarację do weksla in blanco. Górną wartością sumy wekslowej jest wartość udzielonego dofinansowania, powiększona o odsetki, określone w umowie dofinansowania oraz koszty dochodzenia roszczeń.

10. Kontroli wykorzystywania przedmiotu dofinansowania przez beneficjentów pomocy, realizator programu poddaje co najmniej 10% zawartych w 2012 roku umów dofinansowania, w każdym z obszarów.

11. Dodatkowe wymagania w zakresie weryfikacji formalnej wniosków - w przypadku okresów karencji wskazanych w rozdziale V ust. 5 programu:

1) okresy te podlegają wydłużeniu w przypadku beneficjentów pomocy, którzy uzyskując dofinansowanie w ramach programów realizowanych przez PFRON, zawarli z PFRON umowę dofinansowania z okresem obowiązywania tej umowy dłuższym niż 3 lata, a okres ten nie upłynął przed złożeniem wniosku w ramach pilotażowego programu „Aktywny samorząd”,

- 2) okresy te dotyczą wnioskodawcy a także osoby niepełnosprawnej, na rzecz której wnioskodawcy udzielono dofinansowania ze środków PFRON,
- 3) przez ten sam cel pomocy ze środków PFRON należy rozumieć przedmiot dofinansowania określony w poszczególnych obszarach programu.

12. Dodatkowe wymagania w zakresie weryfikacji merytorycznej wniosków:

- 1) ekspertem, o którym mowa w rozdziale VI ust. 5 programu oraz w ust. 6 pkt 6 lit. b niniejszego dokumentu, nie może być osoba, która aktualnie oraz w ciągu ostatnich 3 lat, była przedstawicielem prawnym lub handlowym, członkiem organów nadzorczych bądź zarządzających lub pracownikiem firm oferujących sprzedaż towarów/usług będących przedmiotem wniosku,
- 2) w celu rzetelnej oceny wniosku, ekspert powinien potwierdzić stan faktyczny związany z zakresem dysfunkcji i potrzebą wyposażenia potencjalnego beneficjenta pomocy we wnioskowany przedmiot dofinansowania, o ile to możliwe z uwagi na sytuację zdrowotną osoby niepełnosprawnej - w trakcie konsultacji z udziałem potencjalnego beneficjenta pomocy,
- 3) ocena merytoryczna wniosku przeprowadzana jest w celu wyłonienia wniosków, które mają największe szanse na realizację celów programu; w związku z tym realizator programu będzie:
 - a) wymagał od wnioskodawców przygotowania wraz z wnioskiem o dofinansowanie planu aktywizacji zawodowej, edukacyjnej i/lub społecznej, którego realizacja będzie elementem rozliczenia dofinansowania udzielonego przez realizatora programu,i/lub
 - b) stosował punktowy system oceny wniosków oraz wyznaczy minimalny próg punktowy umożliwiający bieżące udzielanie dofinansowania; ustalając punktowy system oceny wniosków, realizator programu powinien brać pod uwagę kryteria wynikające z własnych diagnoz dotyczących mieszkańców powiatu, którzy są osobami niepełnosprawnymi, w szczególności kryteria związane z lokalnym rynkiem pracy i edukacją; ustalenie wagi i zakresu kryteriów należy do realizatora programu; udzielenie dofinansowania wnioskodawcom, których wnioski uzyskały ocenę poniżej ustalonego przez realizatora programu minimalnego progu punktowego, uzależnione będzie od możliwości wynikających z wysokości ostatecznej puli środków PFRON przekazanych realizatorowi programu.

13. Preferencje PFRON przysługujące wnioskodawcom w trakcie rozpatrywania wniosków:

- 1) w 2012 roku preferowane są wnioski dotyczące:
 - a) osób niepełnosprawnych, które studiują lub uczą się w szkołach ponadgimnazjalnych,
 - b) osób niepełnosprawnych aktywnych zawodowo,
 - c) mieszkańców obszarów wiejskich,

przy czym ww. kryteria preferencyjne powinny być uwzględnione w punktowym systemie oceny wniosków w ten sposób, że najwyższą liczbę punktów w zakresie preferencyjnym otrzyma wniosek dotyczący osoby niepełnosprawnej studiującej lub uczącej się w szkole ponadgimnazjalnej;

- 2) w sytuacji, gdy limit środków finansowych przekazany realizatorowi programu przez PFRON na realizację danego obszaru programu nie umożliwia udzielenia dofinansowania wszystkim wnioskodawcom z równorzędną oceną wniosku, o przyznaniu dofinansowania decyduje:
 - a) stopień niepełnosprawności potencjalnego beneficjenta pomocy w ten sposób, że w pierwszej kolejności realizowane będą wnioski dotyczące osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności,
a w dalszej kolejności, gdy reguła postępowania wyrażona w lit. a nie prowadzi do wyboru wniosku do dofinansowania,
 - b) wysokość przeciętnego miesięcznego dochodu, w rozumieniu przepisów o świadczeniach rodzinnych, podzielonego przez liczbę osób we wspólnym gospodarstwie domowym, obliczonego za kwartał poprzedzający miesiąc złożenia wniosku – w ten sposób, że w pierwszej kolejności realizowane będą wnioski wnioskodawców, których dochód jest najniższy.

14. Zakres pojęć dotyczących przedmiotu dofinansowania i kryteriów uczestnictwa osób niepełnosprawnych w programie - ilekroć w niniejszym dokumencie lub w programie mowa jest o:

1) **aktywności zawodowej** – należy przez to rozumieć:

- a) zatrudnienie, lub
- b) rejestrację w urzędzie pracy jako osoba bezrobotna, lub
- c) rejestrację w urzędzie pracy jako osoba poszukująca pracy i nie pozostająca w zatrudnieniu,

przy czym w przypadkach, o których mowa w lit. b i c, rejestracja w urzędzie pracy, która nastąpiła w ciągu 6 miesięcy poprzedzających datę złożenia wniosku, nie będzie uznawana za spełnienie warunku uczestnictwa w programie, z wyjątkiem przypadku:

- gdy w tym okresie nastąpiło ustanie stosunku pracy a od daty ustania stosunku pracy do dnia zarejestrowania w urzędzie pracy nie upłynęło więcej niż dwa miesiące,
- gdy wnioskodawca jest absolwentem – jeśli od daty ukończenia szkoły do dnia zarejestrowania w urzędzie pracy nie upłynęło więcej niż dwa miesiące,
- gdy wnioskodawca w ciągu roku poprzedzającego złożenie wniosku przebywał na długotrwałym leczeniu (trwającym dłużej niż 3 miesiące), a od daty zakończenia leczenia do dnia zarejestrowania w urzędzie pracy nie upłynęło więcej niż dwa miesiące,

- gdy wnioskodawca aktualnie uczestniczy w kursie lub szkoleniu służącym podniesieniu kwalifikacji zawodowych, a uczestnictwo w tym kursie lub szkoleniu wiązało się z koniecznością wcześniejszego wykreślenia z rejestru urzędu pracy;
- 2) **braku możliwości poruszania się samodzielnie za pomocą wózka inwalidzkiego o napędzie ręcznym** – należy przez to rozumieć sytuację, kiedy stan zdrowia oraz dysfunkcji narządu ruchu osoby niepełnosprawnej wyklucza samodzielne poruszanie się i przemieszczanie przy pomocy ręcznego wózka inwalidzkiego; brak takiej możliwości powinien wynikać z dysfunkcji charakteryzującej się znacznie obniżoną sprawnością ruchową w zakresie co najmniej jednej kończyny dolnej i górnej; stan ten może wynikać ze schorzeń o różnej etiologii (m.in. amputacje, porażenia mózgowie, choroby neuromięśniowe) i musi być potwierdzony zaświadczeniem lekarskim; oceniając zasadność dofinansowania zakupu wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym należy brać pod uwagę, czy:
- korzystanie z wózka o napędzie elektrycznym jest wskazane z punktu widzenia procesu rehabilitacji (czy nie spowoduje wstrzymania lub pogorszenia tego procesu),
 - korzystanie z wózka o napędzie elektrycznym wpłynie niekorzystnie na sprawność kończyn,
 - istnieją przeciwwskazania do korzystania z wózka o napędzie elektrycznym (np. utraty przytomności, epilepsja),
 - zakres i rodzaj ograniczeń stanowi poważne utrudnienie w samodzielnym funkcjonowaniu osoby niepełnosprawnej;
- 3) **dysfunkcji narządu ruchu** – należy przez to rozumieć:
- a) w **przypadku obszaru A** – dysfunkcję stanowiącą podstawę orzeczenia o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności (a w przypadku osób niepełnosprawnych do 16 roku życia – orzeczenia o niepełnosprawności) – dysfunkcja narządu ruchu musi być przyczyną wydania orzeczenia,
 - b) w **przypadku obszaru B1** – potwierdzony zaświadczeniem lekarskim, wrodzony brak lub amputacja obu kończyn górnych – co najmniej w obrębie przedramienia a także dysfunkcja charakteryzująca się znacznie obniżoną sprawnością ruchową w zakresie obu kończyn górnych, wynikająca ze schorzeń o różnej etiologii (m.in. porażenia mózgowie, choroby neuromięśniowe); oceniając zakres i rodzaj ograniczeń bierze się pod uwagę, czy obniżenie sprawności ruchowej wyklucza korzystanie ze standardowego sprzętu komputerowego;
- 4) **dysfunkcji narządu wzroku (w przypadku obszarów: B1 – B3)** - należy przez to rozumieć dysfunkcję wzroku stanowiącą powód wydania orzeczenia o znacznym stopniu niepełnosprawności; w przypadku:
- a) osób niepełnosprawnych do 16 roku życia,

- b) gdy dysfunkcja narządu wzroku nie jest przyczyną wydania orzeczenia o znacznym stopniu niepełnosprawności,
wnioskodawca zobowiązany jest przedłożyć zaświadczenie lekarskie wystawione przez lekarza okulistę potwierdzające, że osoba niepełnosprawna, której dotyczy wniosek, utraciła wzrok albo ma ostrość wzroku (w korekcji) w oku lepszym równą lub poniżej 0,06 i/lub ma zwężenie pola widzenia poniżej 30 stopni; oceniając zakres i rodzaj ograniczeń bierze się pod uwagę, czy obniżenie sprawności wzrokowej wyklucza korzystanie z podstawowego (standardowego) sprzętu komputerowego i oprogramowania;
- 5) **gospodarstwie domowym wnioskodawcy** – należy przez to rozumieć, w zależności od stanu faktycznego:
- a) **wspólne gospodarstwo** – gdy wnioskodawca ma wspólny budżet domowy z innymi osobami, wchodzącymi w skład jego rodziny, lub
 - b) **samodzielne gospodarstwo** – gdy wnioskodawca mieszka i utrzymuje się samodzielnie i może udokumentować, że z własnych dochodów ponosi wszelkie opłaty z tego tytułu;
- 6) **obszarze wiejskim** - należy przez to rozumieć obszar wiejski w rozumieniu rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia, stosowania i udostępniania krajowego rejestru urzędowego podziału terytorialnego kraju oraz związanych z tym obowiązków organów administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego (Dz. U. Nr 157, poz. 1031, z późn. zm.);
- 7) **oprzyrządowaniu samochodu** – należy przez to rozumieć dostosowane do indywidualnych potrzeb związanych z rodzajem niepełnosprawności adresata programu urządzenia (montowane fabrycznie lub dodatkowo) lub również wyposażenie samochodu, które umożliwia użytkowanie samochodu przez osobę niepełnosprawną z dysfunkcją ruchu lub przewożenie samochodem osoby niepełnosprawnej oraz niezbędnego sprzętu rehabilitacyjnego np. podnośnik lub najazd dla wózka inwalidzkiego, dodatkowe pasy i uchwyty ułatwiające wsiadanie i wysiadanie, specjalne siedzenia, niestandardowe akcesoria i urządzenia wspomagające kierowanie samochodem przez osobę niepełnosprawną ruchowo, w tym automatyczna skrzynia biegów, sprzęgło automatyczne, ręczny sterownik sprzęgła, ręczny gaz – hamulec, elektroniczna obręcz przyspieszenia oraz urządzenia pomocnicze: przedłużenie pedałów, przeniesienie przełączników, dźwigni i pedałów, system wspomagania parkowania, sterowanie elektroniczne, elektrohydrauliczne mechanizmy do obniżania i podnoszenia nadwozia itp.;
- 8) **orzeczeniu równoważnym** – należy przez to rozumieć regulacje, o których mowa w art. 5 i 62 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721, z późn. zm.);
- 9) **osobie głuchoniewidomej** – należy przez to rozumieć osobę niepełnosprawną, która na skutek równoczesnego uszkodzenia słuchu i wzroku napotyka bardzo

duże trudności w wymianie informacji oraz w komunikowaniu się, stan ten musi być potwierdzony w odpowiednim dokumencie lub zaświadczeniu lekarskim;

- 10) **podstawowym oprogramowaniu** – należy przez to rozumieć standardowe oprogramowanie, w tym również aktualizacyjne, dedykowane m.in. dla podstawowego sprzętu komputerowego, nieposiadające znamion szczególnego przystosowania do potrzeb osób z dysfunkcją narządu wzroku lub osób z brakiem lub znacznym niedowładem obu kończyn górnych, np. edytory tekstów, arkusze kalkulacyjne, słowniki, przeglądarki internetowe, encyklopedie, programy edukacyjne;
- 11) **podstawowym sprzęcie komputerowym** – należy przez to rozumieć standardowy sprzęt komputerowy nie będący specjalnie zaprojektowany i produkowany na potrzeby osób z dysfunkcją narządu wzroku lub osób z brakiem lub znacznym niedowładem obu kończyn górnych, tj. jednostkę centralną komputera (w której skład wchodzi m.in.: procesor, płyta główna, pamięć operacyjna, twardy dysk, zasilacz, obudowa) np. komputer stacjonarny, komputer o budowie kompaktowej typu all-in-one (wszystko w jednym), komputer przenośny typu lap-top, notebook, netbook, palmtop, PDA, a także standardowe urządzenia i podzespoły elektroniczne, czyli urządzenia i podzespoły znajdujące się w powszechnym użytku do zastosowań zarówno amatorskich jak i profesjonalnych, współpracujące z ww. jednostkami centralnymi komputera i stanowiące ich uzupełnienie;
- 12) **posiadaczu samochodu** (w rozumieniu programu) – należy przez to rozumieć jego właściciela lub współwłaściciela;
- 13) **specjalistycznym oprogramowaniu komputerowym** – należy przez to rozumieć każde oprogramowanie, w tym aktualizacyjne, które nie jest oprogramowaniem podstawowym, posiadające szczególne znamiona przystosowania do potrzeb osób z brakiem lub znacznym niedowładem obu kończyn górnych albo z dysfunkcją narządu wzroku oraz schorzeń współistniejących;
- 14) **specjalistycznym sprzęcie komputerowym** – należy przez to rozumieć, stosownie do potrzeb wynikających z rodzaju i zakresu niepełnosprawności osoby niepełnosprawnej:
 - a) każdy sprzęt komputerowy lub jego element, który nie jest podstawowym sprzętem komputerowym (np. klawiatura brajlowska, klawiatura z większymi klawiszami, dostosowanymi nakładkami i ramkami, mysz pneumatyczna, myszka sterowana głową, urządzenia umożliwiające poruszanie kursorem poprzez ruchy wykonywane głową lub za pomocą mrugania, monitor komputerowy o przekątnej ekranu przekraczającej 24”),
 - b) elektroniczne urządzenia współpracujące z podstawowym sprzętem komputerowym (np. lupy elektroniczne, powiększalniki komputerowe, sprzętowe syntezatory mowy, udźwiękowane słowniki, dyktafony, notatniki cyfrowe),

które to sprzęty i urządzenia posiadają szczególne, funkcjonalne znamiona przystosowania do potrzeb osób:

- z dysfunkcją wzroku - z wyłączeniem sprzętów i urządzeń pełniących samodzielnie funkcję urządzeń lektorskich lub brajlowskich, lub
- z brakiem albo znacznym niedowładem obu kończyn górnych, oraz schorzeń współistniejących;

15) **urządzeniach brajlowskich** – należy przez to rozumieć samodzielnie funkcjonujące, elektroniczne urządzenia nie posiadające znamion podstawowego sprzętu komputerowego i podstawowego oprogramowania, które to urządzenia posiadają szczególne znamiona przystosowania dla osób z dysfunkcją wzroku, umożliwiające co najmniej:

- a) przetwarzanie grafiki i/lub tekstu na pismo Braille'a i/lub na formę wypukłych rysunków, np. linijki brajlowskie, monitory brajlowskie, tablety wypukłe, notatniki brajlowskie,
- b) wykonywanie wydruków w piśmie Braille'a i/lub w formie rysunków wypukłych m.in. na nośnikach papierowych, foliach, papierze pęczniejącym np. drukarki brajlowskie, termograficzne;

16) **urządzeniach lektorskich** – należy przez to rozumieć samodzielnie funkcjonujące, elektroniczne urządzenia nie posiadające znamion podstawowego sprzętu komputerowego i podstawowego oprogramowania, które to urządzenia posiadają szczególne znamiona przystosowania dla osób z dysfunkcją wzroku poprzez umożliwienie rejestrowania i/lub przetwarzania grafiki i/lub tekstu na mowę syntetyczną i/lub na dane cyfrowe;

17) **zatrudnieniu** – należy przez to rozumieć:

- a) stosunek pracy na podstawie umowy o pracę, zawartej na czas nieokreślony lub określony, jednakże nie krótszy niż 3 miesiące,
- b) stosunek pracy na podstawie powołania, wyboru, mianowania oraz spółdzielczej umowy o pracę, jeżeli na podstawie przepisów szczególnych pracownik został powołany na czas określony; okres ten nie może być krótszy niż 3 miesiące,
- c) działalność rolniczą w rozumieniu ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. z 2008 r. Nr 50, poz. 291, z późn. zm.),
- d) działalność gospodarczą w rozumieniu ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. z 2010 r. Nr 220, poz. 1447, z późn. zm.),
- e) zatrudnienie na podstawie umowy cywilnoprawnej, zawartej na okres nie krótszy niż 6 miesięcy,
- f) staż zawodowy w rozumieniu ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2008 r. Nr 69, poz. 415, z późn. zm.).